

Asia: VN/13551/2019

Valtioneuvoston periaatepäätös Kiertotalouden strategisesta ohjelmasta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

LAUSUNTO LUONNOKSESTA VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖKSEKSI KIERTOTALOUDEN STRATEGISESTA OHJELMASTA (VN/13551/2019)

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry kiittää mahdollisuudesta lausua kiertotalouden strategisesta ohjelmasta ja lausuu seuraavaa:

Luonnonvarojen käyttöä koskevat tavoitteet

Periaatepäätösehdotus pohjautuu visioon, jonka mukaan hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta on Suomen talouden perusta vuonna 2035.

Vision toteutuminen edellyttää päätösehdotuksen mukaan luonnonvarojen kestävä ja tehokasta käyttöä. Uusiutumattomien luonnonvarojen kulutus vähenee, ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö voi kasvaa siten, että kotimaan primääriraaka-aineiden kokonaiskulutus ei 2035 ylitä vuoden 2015 tasoa. Vientituotteiden valmistukseen käytetyt luonnonvarat eivät kuulu tavoitteen piiriin. Resurssien tuottavuuden tulee kaksinkertaistua vuoden 2015 tilanteesta vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi materiaalien kiertotalousasteen täytyy kaksinkertaistua vuoteen 2035 mennessä.

MTK toteaa, että lausuttavana oleva valtioneuvoston periaatepäätösehdotus perustuu käytännössä ympäristöministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön 13.1.2021 julkaisemaan kiertotalouden strategista ohjelmaa valmistelleen ohjausryhmän ehdotukseen ”Uusi suunta – Ehdotus kiertotalouden strategiseksi ohjelmaksi”. Sanna Marinin hallitusohjelmaan nojautuvaa ohjelmaa valmisteltiin vuosi 2020 ja sen lähtökohtiin tehtiin muutama periaatteellinen rajausta. Ohjelman

valmistelu perustuu kansalaisraadien ja verkkoavoriihen lisäksi neljän teemaryhmän sisällöntuotantoon: kiinteistöt ja rakentaminen, kunnat ja alueet, energia- ja materiaali-intensiivinen teollisuus sekä nousevat teknologiat ja liiketoimintamallit. Maa- ja metsätalous, metsäteollisuus tai biotalous eivät käytännössä olleet osa valmistelutyötä, ohjausryhmän ehdotusta eivätkä siten nyt lausuttavana olevaa valtioneuvoston periaatepäätösehdotusta. Tämä on erikoista, ottaen huomioon, että maa- ja metsätalous liittyy kaikin tavoin luonnonvarojen käyttöön.

MTK huomauttaa, että kiertotalouden läpimurto tunnetusti edellyttää poikkihallinnollista strategista tarkastelua, mutta tämä ei yllättävästi näy periaatepäätösehdotuksen varsinaisessa sisällössä luonnonvarojen käytön osalta, vaikka itse ohjausryhmä on ollut monipuolinen ja hallinnon rajat ylittävä. Kuten maa- ja metsätalousministeriö kiertotalouden strategiseen ohjelmaan jättämässään erivälisessä mielipiteessä toteaa, valtionhallinnossa on valmisteilla lukuisia muita hallitusohjelman mukaisia strategioita, suunnitelmia ja ohjelmia, kuten mm. ilmasto- ja energiastrategia, biotalousstrategia, keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma, maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma, kansallinen metsästrategia ja ilmastoruokaohjelma. Nämä ohjelmat ja strategiat liittyvät suoraan luonnonvaroihin ja niiden kestävään käyttöön. Kiertotalousohjelman valmistelussa ei ole riittävästi sovitettu yhteen muiden valmistelussa olevien strategioiden, suunnitelmien ja ohjelmien kanssa, ja sama puute heijastuu valtioneuvoston periaatepäätösehdotukseen. Luonnonvaratavoitteen kirjaamiselle kiertotalousohjelmaan ilman poikkihallinnollista tarkastelua muihin luonnonvarojen käyttöä koskeviin strategioihin ja ohjelmiin ei ole perusteita.

Edellä mainitun seurauksena MTK korostaa, että hiilineutraalisuustavoitteen saavuttamiseksi uusiutumattomien luonnonvarojen, kuten fossiilisten polttoaineiden, kulutuksen väheneminen on ylivoimaisesti tärkein lähivuosikymmenten tavoite. Uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä tulee voida kasvattaa. MTK pitää hyvänä, että vientituotteiden valmistukseen käytetyt luonnonvarat eivät kuitenkaan kuulu valtioneuvoston periaatepäätösehdotuksessa kirjattuun, luonnonvarojen käyttöä koskevan tavoitteen piiriin.

MTK ei kannata kirjausta, jossa uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö voi kasvaa siten, että kotimaan primääriraaka-aineiden kokonaiskulutus ei 2035 ylitä vuoden 2015 tasoa. Kiertotalousohjelman fokus tulee suunnata kestävä tuotannon ja kulutuksen ohjaamiseen raaka-aineiden kokonaiskulutuksen sijaan. Suomessa tulee olla mahdollista lisätä puunkäyttöä ja tehdä uusia investointeja, jotka tukevat siirtymävaihetta kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa.

MTK katsoo, että uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttöön pohjautuva biotalous tarjoaa ratkaisuja ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen. Biokierrotalous synnyttää kestävästi tuotettuja neitseellisiä, uusiutuvia raaka-aineita. MTK pitää valitettavana, että valtioneuvoston periaatepäätösehdotukseen sisällytetystä luonnonvaratavoitteesta ei ole tehty vaikutustenarviota tai skenaarioita, mihin tavoite pohjautuu ja mitkä ovat sen taloudelliset, sosiaaliset, ympäristölliset tai alueelliset vaikutukset. Myöskään perusteluja vuoden 2015 valinnasta vertailuvuodeksi ei ole olemassa.

Kiertotalousohjelman muut esitykset

Valtioneuvoston periaatepäätösehdotuksessa on lukuisia muita kannatettavia esityksiä. Kierrätysmateriaalien markkinoiden vahvistumiseksi maa- ja metsätaloudessa on paljon potentiaalia. Ensin pitää kuitenkin luoda kysyntä, joka vetää tarjonnan kasvuun. On tärkeä tunnistaa työ- ja elinkeinoministeriössä valmistellun biokaasun toimeenpano-ohjelman liityntäpinnat kierrätysmarkkinoita koskevaan tavoitteeseen. Valtionhallinnossa on valmisteltu useita selkeitä ohjauskeinoja biokaasutuotannon edistämiseksi. Toimeenpano-ohjelmassa todetaan myös tarve tunnistaa eri lainsäädäntöjen risteyksiä ja mahdollisia esteitä biokaasutuotannon edistämässä. Käytännössä kysymys on periaatepäätösehdotukseenkin kirjatusta tavoitteesta eri viranomaisten yhteydenpidon tiivistämisestä. Tämä on tarpeen erityisesti, kun aluehallinnossa sovelletaan eri lainsäädäntöä kiertotalouden alaan kuuluvissa hankkeissa.

MTK on tunnistanut jätteen luokitteluprosessin merkityksen kierrätysmateriaalien markkinoiden kasvussa. MTK kannattaa kirjausta, jossa perustetaan työryhmä seuraamaan tapauskohtaista EoW-päätöksentekoa ja kehittämään menettelyjä sekä ehdottamaan tarvittavia lainsäädäntömuutoksia.

MTK kannattaa esitystä rahoituksen vaikuttavuuden parantamiseksi. MTK tukee mm. Ruokaviraston näkemystä maatalouteen suunnattujen tukien vähäisestä kiertotalouden huomioonottamisesta. Kiertotalouteen liittyvät tavoitteet tulee saada paremmin osaksi maatalouden tukimekanismeja.

MTK ei välttämättä näe tarvetta perustaa uutta osaamisverkostoa tukemaan hiilineutraalin kiertotalousyhteiskunnan edistämistä. MTK kuitenkin näkee tarpeen tiedon jakamiselle ja löydettävyydelle. Digitaalisten alustojen kehittäminen on kannatettavampi kehitysehdotus osaamisen jakamiseksi ja ekosysteemien syntyäkseen. Joskus uudet sähköiset alustat on syytä luoda osaksi olemassa olevia toimintatapojen uusien toimintatapojen kehittämisen sijaan.

MTK on kehittänyt kaupungin ja maaseudun symbioosimallin, jonka tavoitteena on rakentaa alueellinen kiertotalousjärjestelmä, jossa kierrätysravinteita ja -materiaaleja voidaan yhteiskäyttää. Sähköisenä alustana MTK on kehittänyt kiertoasuomesta.fi -markkinapaikan, joka tuo kierrätysmateriaalien tarjonnan ja kysynnän samalle alustalle. Markkinapaikka on toiminut onnistuneesti esimerkiksi maatalousmuovijätteen kiertoön saattamisessa.

MTK kiittäen huomioi, että valtioneuvoston periaatepäätösehdotus tunnistaa tarpeen tiivistää viranomaisten yhteistyötä kiertotaloushankkeissa. MTK kannattaa esitystä toimintamallipilotiksi, jossa eri luvista ja muista lakisääteisistä menettelyistä (rakennuslupa, kaavoitus, ympäristölupa, YVA, kemi-kaaliturvallisuuslupa yms.) vastaavat paikalliset viranomaiset muodostavat kiertotaloushankkeita tukevan verkoston. MTK kannattaa esitystä kaavoituksen periaatteiden kehittämiseksi sekä rakentamisen ja tilojen käytön ohjausta kiertotaloutta tukevaksi.

MTK pitää tärkeänä, että kiertotalouden edistymisen seurantaan kiinnitetään erityistä huomiota. Mikäli valtioneuvosto sisällyttää lopulliseen periaatepäätökseen luonnonvarojen käyttöä koskevat kirjaukset, MTK esittää, että Luonnonvarakeskuksen osaamista hyödynnetään tavoitteen seuraamisessa. MTK myös toivoo, että periaatepäätöksen toimeenpanossa tunnistetaan maa- ja metsätaloussektorin toimijat huomattavasti paremmin kuin kiertotalouden strategisessa ohjelmassa on nyt tehty.

Ojanperä Minna
Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK r.y.